

O valimento do conde-duque de Olivares e a crise da monarquía.

Os proxectos de reforma. As revoltas de Cataluña e Portugal.

Tras a morte de Filipe II (1598), os monarcas da casa de Austria seguiron empeñados no mantemento da hexemonía en Europa. O desgaste provocado pola permanente situación bélica e o risco de bancarrota forzaron a Filipe III o ao seu valido, o duque de Lerma, a asinar paces con Francia (1598) e Inglaterra (1604) e a concertar a Tregua dos Doce Anos coas Provincias Unidas (1609). Este paréntese pacifista remataría co estoupido da Guerra dos Trinta Anos (1618) e a subida ao trono de Filipe IV (1621). Con só 16 anos, o novo monarca estivo, dende un primeiro momento, baixo a tutela do seu preceptor Gaspar de Guzmán y Pimentel, o conde-duque de Olivares.

As reformas de Olivares

Como valido de Felipe IV, Olivares pretendeu impoñer un programa que vinculaba a recuperación do prestixio exterior da monarquía á aplicación dunha serie de reformas internas. O mantemento da iniciativa militar en Europa, esixía acrecentar os recursos da Facenda real. Para isto cumpría, en primeiro lugar, ampliar a base fiscal da monarquía favorecendo o desenvolvemento do comercio e as manufacturas hispanas. Sen embargo, as medidas de carácter mercantilista adoptadas non tiveron nin a continuidade nin a consistencia necesarias. Había que conseguir, ademais, un reparto dos custos económicos e humanos da política real entre os diversos estados da monarquía. Debía igualarse, polo tanto, a presión fiscal soportada por Castela á do resto dos territorios da monarquía, o que requiría avanzar na integración política da monarquía. Estas intencións plasmáronse na **Unión de Armas**, proposta presentada en 1625, que pretendía a creación dun exército de reserva de 140.000 homes sustentado por tódolos reinos da monarquía consonte a súa poboación e riqueza.

A aplicación deste programa, uniformador e centralista, había encontrar a forte oposición dos restantes reinos da monarquía e as súas institucións, celosas defensoras das súas prerrogativas forais. Ademais, a entrada de Francia na guerra europea contra os Habsburgo (1635) condenou á monarquía española a librar simultaneamente en varias fronte unha longa e dura guerra de desgaste. A partir de 1640, os problemas multiplicáronse inducendo unha crise xeral da monarquía, que estivo a piques de colapsar.

A revolta catalá (1640-1652)

En Cataluña, os sucesivos intentos da Coroa (1626, 1632) para lograr a aprobación das Cortes á *Unión de Armas* fracasaron. A decisión de Olivares de abrir unha segunda fronte na guerra con Francia en Cataluña agravou as tensións políticas entre a Coroa e as institucións catalás. O paso polo principado das tropas reais, formadas por mercenarios de diversas procedencias, casteláns incluídos, máis as esixencias de aloxamento e manenza para elas provocaron numerosas queixas e protestas.

En xuño de 1640 tivo lugar en Barcelona unha sanguenta revolta popular, o chamado **Corpus de Sangue**. Nela, o mesmo vicerrei, o conde de Santa Coloma, foi asasinado. Tumultos semellantes aconteceron por toda Cataluña. Olivares optou pola represión sen contemplacións e tratou de aproveitar a conxuntura para someter o Principado. Ante a gravidade da situación, a **Generalitat**, liderada polo deputado Pau Claris, convocou as Cortes e asumiu o goberno de Cataluña. Ameazados polo avance das tropas reais, os sublevados buscaron o apoio francés. Para conseguilo tiveron que recoñecer como soberano a Luís XIII de Francia (1641). As forzas franco-catalás defenderon con éxito Barcelona.

Durante máis unha década, o territorio catalán converteuse en campo de batalla. A prolongación do conflito, os prexuízos da ocupación francesa e a fin da Guerra dos Trinta Anos (Paz de Westfalia, 1648) contribuíron á fin do conflito. En 1652, un exército encabezado por Xoán Xosé de Austria, fillo bastardo do rei, rendeu Barcelona en 1652. Filipe IV foi recoñecido como rei e xurou obediencia ás leis catalás. O Rosellón e a Cerdeña, ocupados polas tropas francesas durante o conflito, non retornaría a Cataluña. O dominio francés sobre estes territorios sería recoñecido na Paz dos Pirineos (1659)

A revolta portuguesa.

Enn 1640 tivo lugar outra rebelión en Portugal contra a Unión de Armas. Á defensa das leis e institucións do reino fronte ás esixencias da Coroa sumouse o rexeitamento da política de castelanización e a impotencia da monarquía hispana á hora de protexer o imperio portugués fronte os ataques holandeses. Nobreza e alta burguesía apoiaron a rebelión dirixida polo duque de Braganza, proclamado rei de Portugal como João IV. Os intentos de recuperar Portugal fracasaron e a independencia portuguesa consolidouse. Non foi recoñecida oficialmente pola coroa española ata 1668.

Ás secesións catalá e portuguesa sumáronse outros episodios de diversa gravidade diversa en Andalucía (1641), Nápoles e Sicilia (1647), Aragón e Navarra (1648).

O proxecto reformista de Olivares saldárase cun rotundo fracaso. Foi destituído en 1643. Deixaba a monarquía sumida nunha fonda crise e con múltiples fronteas abertas.